

Henry Kissinger, **ON CHINA**,
The Penguin Press, New York, 2011, pp. 586

Knjiga Henrija Kisindžera pod naslovom *O Kini (On China)* objavljena je 17. maja 2011. godine u Njujorku, u izdanju Penguin Pressa i predstavlja osvrt autora na svoju ulogu u razvijanju odnosa između dve najmoćnije države danas – Sjedinjenih Američkih Država i Kine. Ovo je trinaesta po redu knjiga Henrija Kisindžera, bivšeg savetnika za nacionalnu bezbednost predsednika Ričarda Niksona i državnog sekretara u administraciji predsednika Niksona i Džeralda Forda. Ona ne predstavlja ni memoare, ni autobiografiju ili mono-grafiju, već deo uspomena autora, deo refleksija, istorije i njegovog istraživanja. Kao primarni izvor u pisanju ove knjige poslužile su mu beleške razgovora sa četiri generacije kineskih lidera prilikom njegovih putovanja u Peking. Imajući u vidu da je 1977. godine završio državnu službu, autor nam otkriva da je služio kao emisar skoro svakog predsednika SAD sa ciljem unapređivanja odnosa s najmnogoljudnijom državom na svetu – Kinom.

Primarni fokus ove knjige predstavlja interakcija između osam američkih predsednika i četiri generacije kineskih lidera koji su upravljali delikatnim odnosima između dve države na jedan neverovatno konzistentan način, imajući u vidu razliku u njihovim polazištima –

konceptualni način mišljenja Kineza i pragmatični američki pristup. Obe strane su odbile da dozvole istorijskom nasleđu ili unutrašnjim promenama da prekinu njihov suštinski kooperativan odnos. Boraveći u Kini preko pedeset puta u više od četiri decenije, Kisindžer se divio kineskom narodu, njihovoj izdržljivosti, prefinjenosti i njihovom smislu za porodicu, tradiciju i kulturu koju predstavljaju. Od vremena prvih kontakata početkom sedamdesetih godina XX veka, gde je kao prvi zvanični izaslanik u komunističkoj Kini zajedno sa Džou Enlajem radio na pripremi prve posete jednog američkog predsednika i “otvaranja” Sjedinjenih Američkih Država prema Kini (koje je označilo prekretnicu u hladnom ratu i otvorilo put za SAD i Kinu da se udruže, primoravajući Sovjetski Savez da se suoči sa oboje u isto vreme), pa sve do poseta organizovanih na poziv kineskih zvaničnika, gde je objašnjavao pojedine postupke američke administracije, Kisindžer se nepokolebljivo zalagao za prevazilaženje kineskog nezadovoljstva usled američkog mešanja u njihove unutrašnje poslove i američke nenaklonosti za kinesko brutalno suzbijanje etničkog, verskog i političkog neslaganja. U ovoj knjizi on objašnjava na koji je način Kina oblikovala svoju spoljnu politiku i stavove

prema Zapadu prateći promene u kineskoj istoriji, od izolacionizma do “otvaranja prema svetu”.

Polazeći od toga da je nakon Napoleonovih ratova, Velika Britanija stupila na scenu kao najjača svetska sila, zadržavši tu ulogu više od jednog veka, autor objašnjava kako su 1947. godine, u trenucima kada je opadala moć Ujedinjenog Kraljevstva, SAD kao najveći kreditor morale da preuzmu vođstvo u oblikovanju novog poretka, što je sve uticalo na američku premoć u ostatku XX veka. Danas, kao najveći svetski kreditor, po njemu, Kina je tamo gde su Sjedinjene Države bile 1947. godine, na vrhu sledećeg svetskog poretka. Autor smatra da iako će tranzicija od postojećeg ka novom (međunarodnom) sistemu verovatno trajati još 30 godina, uloga Kine će jačati zato što je u njenom interesu da oblikuje globalni sistem tako da se njegovo težište pomeri od sadašnjeg “Severnoatlantskog stuba” ka Peking u ostalim ekonomijama u usponu. Ona će po ubrzanom tempu biti “regrutovana” u globalno vođstvo zbog tekuće paralize na Zapadu. On smatra da je neophodno prilagođavanje usled stupanja na scenu niza novih igrača. Nemogućnost pojedinačno G-7, ali i ekonomija u usponu predvođenih Kinom, da obezbede globalnu stabilnost, ukazuje da je G-20 “ključni instrument za prilagođavanje” u kome svaka država mora da uklopi svoje nacionalne aspiracije u međunarodni aranžman “kojim se izbegava konkurencija nulte igre u cilju ekonomskog razvoja”. Kada su u pitanju američko-kineski odnosi, Kisindžer smatra da se u poslednjih 40 godina dešava njihovo preplitanje, od opipavanja pulsa ksenofobičnog

komunističkog režima do najvažnijih bilateralnih veza na svetu danas, to je veza saradnje i rivalstva, uzajamnog strateškog nadmetanja i ogromne međuzavisnosti. On američko-kinesku budućnost vidi u formuli koja je manje partnerstvo, a više „koevolucija”, što podrazumeva da dve države slede svoje unutrašnje imperitive, saraduju tamo gde mogu i podešavaju odnose tako da izbegnu konflikt. Nijedna strana, pritom, ne prihvata ciljeve druge, niti polazi od pretpostavke potpune podudarnosti interesa – ali obe nastoje da podudarne interese pronađu i razvijaju.

Knjiga je podeljena na 18 poglavlja i prati šest tema: Kineska rana istorija, kineski pokušaji da izmeni carski dinastički sistem, godine Maove vladavine, Kisindžerova sopstvena iskustva tokom organizovanja posete predsednika Ričarda Niksona 1972. godine Kine, kinesko “otvaranje” i reforma pod Deng Sjaopingom i na kraju povezivanje perioda pre Prvog svetskog rata sa aktuelnim problemima sa kojima se suočavaju Sjedinjene Države i Kina danas. Isto tako, primećuje se jasna podela na dve celine. Prva celina predstavlja istoriju Kine, gde autor uvodi čitaoca u istorijske pretpostavke, kao i okolnosti u kojima je nastajala komunistička Kina. Kisindžer tu iznosi svoje stavove o demokratiji, ljudskim pravima, državnom razlogu i razlikama i sličnostima u razmišljanju između Kineza i Amerikanaca. U drugoj celini Kisindžer pokušava da na jedan zanimljiv način dočara čitaocima vreme i situacije kojima je on prisustvovao tokom 40 godina kontakata sa kineskim državnici. Na njega je svaki od njih ostavio utisak. Mao Cedung, „veliki komarlar“ koji je mislio da je ideologija do-

voljna da bi se država pokrenula i nahranila gladna usta. Njegova kampanja „sto cvetova“, politika „velikog skoka napred“ i kulturna revolucija, imale su za posledicu smrt miliona ljudi. Džou Enlaj, po njemu savršen političar i diplomata, dominirao je izuzetnom inteligencijom zahvaljujući kojoj je savršeno balansirao između mogućnosti da nešto promeni i da bude isključen. Deng Sjaoping, hrabri čovek sa melanholičnim očima, za koga je Mao tvrdio da je „čelična igla obmotana pamukom“, tri puta je padao i vraćao se na vlast. Autor se pita da li je on tiranin ili reformator ili komplikovana mešavina ta dva. Period vladavine Điang Cemina i Hu Đintaoa naziva post-Dengovim periodom u kome ova dvojica lidera propagiraju kineski „miran uspon“ kojim „kupuju“ vreme za razvoj kineske ekonomije. Prema svakom od njih na neki način gaji strahopoštovanje i smatra ih dalekovidim i mudrim. Pričajući nam razne anegdote i razgovore iza zatvorenih vrata, u opuštеноj atmosferi, gde se ponašanje govori o velikim državnim poslovima, a mnogo više o kulturi, istoriji i svakodnevnom životu, pokušava da nam objasni kako funkcionišu odnosi najmoćnijih ljudi na planeti. Kroz dešavanja u modernoj kineskoj politici nas uvodi u najosnovnije elemente politika koje su vodili američki predsednici. I dok predsednike pre Niksona kritikuje, njega hvali zbog vizije o važnosti uspostavljanja sino-američkih odnosa, ali isto tako i otkriva da je Nikson upravo time želeo da skrene pažnju sa svojih propusta u Vijetnamu. Politiku predsednika Buša starijeg opisuje kao promišljenu, jer je javno, da bi sprečio nezadovoljstvo u svojoj državi nakon incidenta na Tjenanmenu 1989. go-

dine, kritikovao Kinu zbog niskog stepena ljudskih prava i uveo im sankcije, a u isto vreme slao privatna pisma izvinjenja (u kojima je Denga nazivao prijateljem) i emisare kako bi održao dobre odnose sa kineskim zvaničnicima. Predsednika Buša mladeg hvali jer je prevazišao suprotstavljene stavove američkog misionarstva i pragmatičnog pristupa u korist dobrih američko-kineskih odnosa. Celokupno ponašanje ovih američkih predsednika, po njemu, pokazuje koliko su oni za sve vreme bili svesni potrebe održavanja što boljih odnosa sa najmnogoljudnijom državom na svetu koja je već tada postajala i značajna ekonomska sila.

U poslednjem delu knjige sećajući se kako je uspon Nemačke u XIX veku doveo do Prvog svetskog rata, autor se pita da li se istorija ponavlja sa usponom Kine. On postavlja pitanje šta će povezivati dve velike svetske sile u odsustvu zajedničkog neprijatelja, zadržati mir između njih, promovisati saradnju i poverenje i odvratiti ih od eventualnog sukoba. Da bi došao do odgovora, on navodi čuveni Krouov memorandum. Preventivni napad SAD na Kinu vidi kao grešku i kao rešenje navodi uspostavljanje pacifičke zajednice bazirane na zajedničkom interesu, kao i primenu mehanizma koji je postojao u prošlosti, a može se primeniti i u XXI veku – Koncert velikih sila.

Opšti utisak je da je Kisindžer ovom knjigom želeo da na neki način utiče na buduće odnose dve velike sile. Kina je od njegove prve posete postala ekonomska velesila i glavni faktor u oblikovanju političkog poretka i po njemu ona će igrati veliku ulogu u svetu koji nastaje u XXI veku. Njen odnos sa Sjedinjenim

Državama će postati centralni element u potrazi za svetskim mirom i globalnim blagostanjem. Iz tog razloga on se zalaže za njihove dobre odnose ističući da je to

moguće jer je svaki veliki uspeh bio vizija pre nego što je postao realnost.

Sanja AREŽINA

Milovan Radaković, **KOMPONENTE NACIONALNOG I EVROPSKOG IDENTITETA**, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012, str. 277.

Početak ove godine, u izdanju beogradskog Instituta za međunarodnu politiku i privredu objavljena je monografija dr Milovana Radaković „Komponente nacionalnog i evropskog identiteta“. U ovom istraživačkom radu, autor se bavi bitnim političkim fenomenom savremenih međunarodnih odnosa. Ovde se najpre misli na utvrđivanje kompleksnog odnosa između nacionalnog i evropskog identiteta kroz prizmu jedne nadnacionalne organizacije, kakvu danas predstavlja Evropska unija. Kako je nacionalni identitet izuzetno složena kategorija, autor ispituje dalju ulogu i mesto koje ovaj tradicionalni fenomen ima i uslovima rastuće promene državnih granica i onoga što se danas naziva „evropska filozofija življenja“. S tim u vezi, u knjizi se otvara široki spektar pitanja u čijoj analizi autor primenjuje interdisciplinarni pristup.

Sadržaj knjige podeljen je na uvod četiri tematska poglavlja. Na tragu mišljenja da integracijski procesi Evropske unije dovode u pitanje postojeće političke fenomene, prvo poglavlje knjige težište analize stavlja na tradicionalne političke kategorije kao što su narod, nacija, država i suverenitet. Na početku poglavlja autor daje pojmovno i kvalifikacijsko određenje naroda i nacije, praveći distinkciju između

terminološkog, teorijskog i pojmovnog određenja ovih kategorija, kao i tipološko-kvalifikacijsko određenje nacije i činioca koji je definišu. Posebno mesto u poglavlju predstavlja ispitivanje odnosa države i suvereniteta, uz osvrt na savremene teorijske pristupe obema kategorijama. Autor daje prednost savremenim nemačkim teoretičarima i teorijama o značaju državnog uređenja i o veličini državne teritorije.

Drugo poglavlje knjige pod nazivom „Identitet“ sadrži dva segmenta u okviru kojih autor na sistematičan način ukazuje na složenost fenomena identiteta. Reč je o pojmu koji se u poslednje vreme javlja kao predmet sporenja unutar političko-ideoloških grupa. U okviru pojmovno-kvalifikacijskog određenja identiteta, autor razmatra niz opštih pitanja. To su: odnos personalnog i kolektivnog identiteta, etnički identitet, pojmovna razlika između rasnog, etničkog i nacionalnog identiteta, lični, kolektivni i nacionalni identitet (u procesu globalizacije), kao i teritorijalni identitet. Drugi segment ovog poglavlja odnosi se na komponente nacionalnog identiteta u koje autor uvršćuje jezik, mit, religiju, kulturu, istoriju, mentalitet, etnopsihologiju i političku posebnost, kao